

## Nr 175.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut; given Stockholms slott den 23 februari 1934.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

**GUSTAF ADOLF.**

*Per Edvin Sköld.*

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 23 februari 1934.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför:

I årets statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, bilaga 7, punkt 22, under rubriken fonden för förlag till statsverket, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till byggnadsarbeten vid lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp beräkna för budgetåret 1934/1935 ett reservationsanslag av 400,000 kronor. Jag anhåller nu att ånyo få anmäla denna anslagsfråga.

Den av 1931 års riksdag beslutade omorganisationen av Alnarpsinstitutet har vid olika tillfällen påkallat medelsanvisningar för byggnadsarbeten m. m. vid institutet. Riksdagen har sålunda anvisat dels för bud-

getåret 1931/1932, under nionde huvudtiteln, för vattenledningsanläggning vid institutet ett extra reservationsanslag av 50,000 kronor (prop. nr 143/1931; R. skr. nr 296/1931) dels för budgetåret 1932/1933, likaledes under nionde huvudtiteln, för byggnadsarbeten och andra engångskostnader avseende institutet ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor (prop. nr 230/1932; R. skr. nr 316/1932), dels ock för budgetåret 1933/1934, under utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, för byggnadsarbeten vid institutet ett reservationsanslag av 200,000 kronor (prop. nr 208/1933; R. skr. nr 353/1933), eller tillhoppa 550,000 kronor. De med nämnda anslag närmare avsedda ändamålen och den utsträckning, vari anslagen av Kungl. Maj:t hittills disponerats, framgå av följande tabell.

**Anvisade medel för byggnadsarbeten m. m. vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.**

	Av riksdagen beräknade belopp	Av Kungl. Maj:t disponerat	
		Beslut	Belopp
<i>Mejeriavdelningen:</i>			
Ombyggnad av kemiska laboratoriet .....	30,250		
Uppförande av försöksmejeri .....	126,100		
	156,350		
<i>Trädgårdsavdelningen:</i>			
Ombyggnad av slottet .....	21,550	<sup>2</sup> / <sub>6</sub> o. <sup>1</sup> / <sub>12</sub> 1933	21,550
» » dubbelvillan .....	15,300	»	15,300
Uppförande av bostad för förmän .....	21,700	»	21,700
» » nytt växthus .....	40,000	<sup>1</sup> / <sub>12</sub> 1933	40,000
Ändring av äldre växthus .....	4,800	»	4,800
Ombyggnad av gamla undervisningsbyggnaden .....	23,700	»	23,700
» » » kontorsbyggnaden .....	6,400	»	6,400
Uppförande av redskapshall .....	6,250	»	6,250
Utförande av centralvärmearläggning .....	5,500	»	5,500
	145,200		145,200
<i>Lantbruksavdelningen:</i>			
Ombyggnad av demonstrationshallen .....	8,650	<sup>2</sup> / <sub>6</sub> o. <sup>1</sup> / <sub>12</sub> 1933	8,650
Vattenledningsanläggning och förbättrat avloppssystem .....	143,000	<sup>5</sup> / <sub>6</sub> 1931, <sup>22</sup> / <sub>7</sub> 1932 o. <sup>1</sup> / <sub>12</sub> 1933	108,000
<i>Inredning, utrustning och inventarier .....</i>	90,000		
<i>Oförutsedda utgifter .....</i>	6,800		
Summa kronor	550,000		261,850

Såsom av tabellen framgår finnes å de anvisade anslagen ett odisponerat belopp av (550,000 — 261,850 =) 288,150 kronor. Härav hava vid anslagsbeviljandet beräknats 156,350 kronor för vissa byggnadsåtgärder vid mejeriavdelningen och 90,000 kronor till bestridande av vissa inrednings-, utrustnings- och inventariestikostnader, varjämte 6,800 kronor avsetts för oförutsedda utgifter. Återstående belopp, 35,000 kronor, utgör å arbetet med

vattenledningsanläggningen och förbättringen av avloppssystemet uppkommen besparing eller i varje fall ännu icke disponerat belopp.

Fullbordande av det nya växthuset vid trädgårdsavdelningen torde, enligt vad som meddelats från institutet, draga en kostnad av omkring 42,000 kronor. Emellertid torde några medel ej behöva, utöver vad redan skett, anvisas för byggnadsarbeten vid trädgårdsavdelningen eller lantbruksavdelningen samt i huvudsak ej heller för vattenledningsanläggningen eller förbättringen av avloppssystemet. För byggnadsarbetena vid mejeriavdelningen och bestridandet av inrednings-, utrustnings- och inventariestikostnaderna kunna sålunda av de redan beviljade anslagen beräknas stå till förfogande sammanlagt omkring 285,000 kronor.

För mejeriavdelningen beräknades i den av 1931 års riksdag (prop. nr 143; R. skr. nr 296) godkända byggnadsplanen för institutet ett belopp av 357,800 kronor. I ett av institutsstyrelsen med skrivelse den 13 februari 1933 framlagt förslag till ändrad byggnadsplan upptogos däremot för mejeriavdelningen byggnadsarbeten till ett beräknat kostnadsbelopp av 646,850 kronor. För institutsstyrelsens förslag har närmare redogjorts i den i ämnet till 1933 års riksdag avlåtna propositionen (prop. nr 208). Den ökade kostnaden sammanhänge huvudsakligen med att institutsstyrelsen, med uppgivande av det ursprungliga förslaget om ombyggnad av gamla mejeriet, föreslog uppförande av två nya mejeribyggnader, den ena avsedd till drift- och undervisningsmejeri ävensom provningsmejeri för de till Alnarp förlagda provningarna och den andra avsedd till försöksmejeri för den avdelning av centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, som omfattar mejeriförsök och som förutsatts skola flyttas till Alnarp. Vid anmälan av propositionen till 1933 års riksdag tillstyrkte jag emellertid i fråga om mejeriavdelningen allenast ombyggnad av kemiska laboratoriet och uppförande av försöksmejeri, vilka åtgärder enligt vad förut nämnts kostnadsberäknats till sammanlagt 156,350 kronor. I enlighet härmed beslöt också riksdagen (R. skr. nr 353/1933). Även med sistnämnda byggnadsåtgärder har dock, efter framställning av institutsstyrelsen och tillstyrkande av lantbruksstyrelsen, fått tillse vidare anstå.

Enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 28 augusti 1933 har jag samma dag anmodat ledamoten av riksdagens första kammare godsägaren B. von Stockenström att, i enlighet med i statsrådsprotokollet i ämnet angivna riktlinjer, verkställa utredning och avgiva förslag angående de Alnarpsinstitutets mejeriavdelning berörande byggnadsfrågorna.

Den tillkallade utredningsmannen har den 30 januari 1934 avlämnat betänkande med förslag i nämnda byggnadsfrågor. Över betänkandet hava infortrade utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen, efter hörande av institutsstyrelsen, och av byggnadsstyrelsen samt av centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

## Utredningsmannens utlåtande och förslag.

Det av utredningsmannen framlagda förslaget till byggnadsåtgärder vid mejeriavdelningen slutar å ett kostnadsbelopp av 798,035 kronor. Av detta belopp hava beräknats:

för uppförande av ett drift-, skol-, provnings- och försöksmejeri .....	kronor 615,000
» uppförande av ett bostadshus för mejeripersonalen ..	» 27,500
» ombyggnad av veterinärbyggnaden till bostad för den lägre mejerikursens elever .....	» 58,312
» ombyggnad av gamla mejeriet till undervisningslokaler, badinrättning m. m. ....	» 66,973
» ombyggnad av kemiska laboratoriet till laboratorie- och undervisningslokaler för mejeriundervisningen .....	» 30,250

Summa kronor 798,035.

Innan jag närmare ingår på utredningsmannens förslag, torde jag, till belysning av olikheterna mellan detta förslag och de tidigare förslagen, få framlägga följande uppställning.

## Olika förslag till byggnadsåtgärder vid Alnarpsinstitutets mejeriavdelning.

	1931 års byggnadsplan	Institutsstyrelsens förslag 1933	Utredningsmannens förslag
<i>Gamla mejeriet:</i>			
Ombyggnad och utvidgning med bibehållet ändamål	210,000		
» till undervisningslokaler med bibehållande av elevbostäderna .....		47,400	
» till undervisningslokaler, samlingar och badinrättning m. m. ....			66,973
<i>Badinrättning</i> .....	18,300		
<i>Byggnad för samlingar och förråd</i> .....	25,500		
<i>Nya mejerilokaler:</i>			
Uppförande av driftmejeri .....		397,700	
» » försöksmejeri .....		126,100	
» » drift-, skol-, provnings- och försöksmejeri .....			615,000
<i>Bostadshus för mejeripersonalen</i> .....	34,000		27,500
<i>Veterinärbyggnaden:</i>			
Ombyggnad till undervisningslokaler .....	45,700		
» » bostadslägenheter för mejeripersonalen .....		45,400	
» » bostad för den lägre mejerikursens elever .....			58,312
<i>Kemiska laboratoriet:</i>			
Ombyggnad till laboratorie- och undervisningslokaler för mejeriundervisningen .....	24,300	30,250	30,250
Summa kronor	857,800	646,850	798,035

Utredningsmannen har framhållit, att det centrala problemet i avseende å föreliggande byggnadsfrågor vore, huruvida det nuvarande drittmejeriet borde bibehållas i ombyggt och tillbyggt skick och det nya försöksmejeriet anordnas i anslutning härtill eller ett nytt drift- och försöksmejeri uppföras och det gamla mejeriet utnyttjas för andra ändamål.

Om det nuvarande mejeriet har utredningsmannen anfört följande.

Mejeriet vore uppfört 1893 och hade sedan i något större omfattning om- och tillbyggt tre gånger. Senast hade detta ägt rum under åren 1928—1930 och därvid hade kostnaderna för byggnadsarbetena, i den mån dessa haft karaktären av ombyggnad, uppgått till omkring 42,000 kronor. Under de sista fem åren hade maskinuppsättningen till mycket stor del förnyats.

Mängden vid mejeriet invägd mjölk hade under tiden 1 juli 1928—30 juni 1933 utgjort i medeltal per år något över 2,000,000 kilogram eller i medeltal per dag något över 5,700 kilogram. Av den invägda mjölken hade i medeltal 37 procent härrört från Alnarps egendom. Tillverkningen hade under samma tid utgjort i medeltal per år omkring 31,000 kilogram smör och 123,000 kilogram ost, eller i medeltal per dag 85 kilogram smör och 336 kilogram ost. Att söka från trakten erhålla större tillförsel av mjölk torde möta svårigheter.

Utredningsmannen har anfört, att den nuvarande mejeribygnaden ej kunde anses fylla de krav, som borde ställas på ett fullt rationellt ordnat mejeri, där såväl högre som lägre undervisning skulle bedrivas. Tillverkningen vid ett skolmejeri måste vara i hög grad mångsidig. Förutom smör tillverkades redan nu i allmänhet 5 å 6 sorter ost per dag, vilket krävde stora utrymmen, om det skulle kunna ske på ett med hänsyn till driften och undervisningen fullt tillfredsställande sätt. Som osten borde lagras vid mejeriet, tills den bleve mogen, och ett stort antal ostsorter, 10 å 12 stycken eller måhända flera, torde komma att tillverkas, krävdes även härför goda utrymmen och för vissa ostsorter särskilda lagringslokaler. Utrymme måste vidare finnas för de olika mera vanliga och för våra förhållanden lämpligaste mejeriapparater, i vilkas skötsel eleverna borde erhålla övning, samt för vissa specialapparater. Plats måste finnas för utförande av försök av driftekonomisk och mejeriteknisk art ävensom för demonstration och övning för högre mejerikursens elever. Även fordrades ett driftlaboratorium av tillräcklig storlek. Beaktas borde också, att antalet elever i mejeriskolan och högre mejerikursen torde komma att uppgå till omkring 30, vartill komme föreståndare, assistent och instruktionspersonal. Slutligen borde finnas utrymme för utförande av vissa verkstadsarbeten, där eleverna kunde erhålla övning i enklare reparationer av mejeritrustning etc., ävensom för omklädningsrum, tvätt- rum och torkrum, vilka måste beräknas tillräckligt rymliga med hänsyn till den angivna stora personalen. Även om apparatutrustningen till stor del nyanskaffats de senaste åren och vore fullt tillräcklig och modern,

vore dock utrymmen och inredning i det nuvarande mejeriet för närvarande så otillräckliga och i många avseenden så otidsenliga, att mejeriet ej fyllde de krav, som borde ställas på detsamma. Jämfört med de mejerier, som på sista tiden uppförts i olika delar av landet och där alla förbättringar iakttagits, som erfarenhet och teknik nu erbjöde, kunde Alnarps nuvarande mejeri ej anses hålla måttet.

Förslaget om ombyggnad av det nuvarande mejeriet med bibehållet ändamål har utredningsmannen avstyrkt. Utvidgningsmöjligheterna vore å den plats, där mejeriet vore beläget, synnerligen begränsade. Härtill komme, att själva platsen icke kunde sägas vara lämplig. Det nuvarande mejeriet låge på ett avstånd av allenast 25 meter från kalvstallet, som inrymde ett 60-tal djur och vore hopbyggt med det stora kostallet, samt på ett avstånd av endast 60 meter från svinstallet för gödsvin, där inemot 500 svin brukade hållas. Detta gjorde, att mejerilokalerna nu ofta, särskilt vid nordlig eller östlig vind, besvärades av en stark lukt av gödsel, svinhus och ladugård, som under den varma årstiden kunde vara ytterligt svår, varjämte under sommaren mängder av flugor från de närbelägna stallarna och gödselstäderna brukade söka sig till mejeriet. Att hava ett statens drift-, skol- och försöksmejeri förlagt på en plats, som i fråga om belägenhet och omgivning vore så ogynnsamt ställt, borde ej i längden kunna anses försvarligt. Mot uppgivandet av förslaget om det nuvarande mejeriets ombyggnad med bibehållet ändamål kunde måhända invändas, att å mejeriet även under senare år en del byggnadskostnader nedlagts, men härvid vore att märka, att, det oaktat, nu en mycket kostsam om- och tillbyggnad skulle erfordras, påkallad av de starkt vidgade uppgifterna särskilt i fråga om undervisning och försöksverksamhet. Såsom i det följande komme att påvisas, skulle den nuvarande mejeribyggnaden efter en ombyggnad för andra ändamål kunna bli tagen helt i anspråk och därvid tillgodose vissa viktiga krav i fråga om utrymme för undervisningen i övrigt m. m. vid institutet. Vad anginge apparaturrustningen, som till stor del nyanskaffats under senare tider, vore kostnaderna härför på intet sätt bortkastade, i det att alla ifrågavarande maskiner och apparater lämpligen kunde föras över till och tagas i bruk vid ett nytt, till annan plats förlagt mejeri.

Utredningsmannen har i stället anslutit sig till institutsstyrelsens vid framläggandet av 1933 års förslag gjorda uttalande, att nya mejerilokaler borde uppföras. Den lämpligaste platsen härför har utredningsmannen i likhet med institutsstyrelsen funnit vara vid Kartorpsvägen å en åker öster om denna väg ungefär mitt framför veterinärbyggnaden. Denna plats vore fri och öppen, grundförhållandena vore goda, avlopp kunde lätt erhållas och läget i förhållande till andra byggnader vore mycket gynnsamt. Möjligheter föreläge att här samla alla byggnader, som erfordrades för mejerihanteringen och försöksverksamheten.

Med avseende å anordnandet av de nya mejerilokalerna har utrednings-

mannen emellertid funnit det böra övervägas, om ej sammanförande kunde ske av driftmejeriet och försöksmejeriet i en byggnad. Förslag till sådan nybyggnad har efter anmodan av utredningsmannen utarbetats av ingenjören B. Stenby i Halmstad. Utredningsmannen har om detta förslag anfört huvudsakligen följande.

I mitten av byggnaden vore den stora mejerisalen inrymd, till vänster om denna låge smörrum, ångpannerum m. m.; bakom densamma låge ost- rum och ostlager. Till höger om mejerisalen låge den avdelning av byggnaden, som inrymde försöksmejeriet. Den för en mejeribyggnad så viktiga orienteringen i förhållande till väderstrecken hade härvid på den ifrågasvarande byggnadsplatsen kunnat lösas på ett fördelaktigt sätt.

Förutsättningen för att försöksmejeriet på så sätt skulle kunna hopbyggas med övriga mejerilokaler vore, att eventuella skakningar från mejeriets maskiner och transmissionsaxlar kunde undvikas. Detta kunde ske genom att dessas lagerbockar fastgjordes i separata väggpartier på särskilda grundplattor samt genom att väggar, vari vågbord skulle fastsättas, uppfördes fritt från tillstötande grund och väggpartier. Genom att försöksmejeriet förlades omedelbart intill driftmejeriet vunnas, att tillförseln av mjölk, ånga m. m. bleve synnerligen bekväm och de långa ledningar eller transporter, som eljest bleve nödvändiga, kunde undvikas. Om, såsom möjligen kunde bliva fallet, vissa arbeten av försökskaraktär för försöksmejeriets räkning komme att utföras inom driftmejeriet, borde även med hänsyn härtill fördelar vara att vinna. Vad i övrigt anginge utrymmen och dispositionen av lokaler för försöksmejeriet och provningar överensstämde dessa i huvudsak med tidigare uppgjorda förslag och hade av vederbörande föreståndare befunnits tillräckliga och ändamålsenliga.

Vid utarbetandet av planen för det egentliga drift- och skolmejeriet hade särskild vikt lagts vid att de olika lokalernas inbördes läge bleve det bästa möjliga med hänsyn till mjölkens och mejeriprodukternas behandling samt ur arbetssynpunkt, det sista ej minst viktigt för ett skolmejeri. De olika lokalerna för smör- och ostberedning hade sålunda skilts från varandra men stode i direkt förbindelse med mejerisalen. Att samtliga dessa lokaler måst göras stora och rymliga och avsevärt mycket större än för ett vanligt driftmejeri av motsvarande kapacitet betingades av den mångsidiga tillverkningen och mejeriets egenskap av skolmejeri, där inemot ett 40-tal personer kunde bliva sysselsatta. Efter ingående överläggningar med mejeriets föreståndare och med hänsyn tagen till de maskinprovningar, som här komme att utföras, samt till det beräknade utrymmesbehovet för framtiden, hade utredningsmannen ej kunnat finna en begränsning av de olika lokalernas storlek vara tillrädlig.

Vad anginge ostlagret hade särskild vikt lagts vid att skilja detta från mejeriets övriga lokaler, så att risken för mögelinfektion därifrån i möjligaste mån undvekes. Ostlagret hade sålunda förlagts i en särskild flygelbyggnad i tre våningar i riktning norr—söder, varvid i bottenvåningen inretts saltningsrum samt lagringslokaler för vissa mjuka och hårda ostsorter. I det hela torde ostlagrets placering, rumsindelning samt anordning i övrigt bliva det bästa tänkbara. Osttillverkningens omfattning med ett stort antal olika ostslag gjorde, att särskild betydelse måste tillmätas det blivande ostlagrets beskaffenhet.

Övriga lokaler för skolmejeriet, övnings- och driftslaboratorium, expeditjonsrum och arbetsrum för föreståndare och assistent samt vissa nödiga

förrådsrum hade förlagts i övre våningen. Därjämte erhöles över mejerisalen ett reservutrymme med samma golvyta som denna, vilket kunde tänkas behöva tagas i bruk t. ex. för nya tillverkningar av mjölkprodukter och undervisning härutinnan. Utvecklingen på detta område kunde måhända i en tämligen nära framtid giva anledning härtill. I en källarvåning hade förlagts, bland annat, förrådsrum, elektrisk transformater, rum för varmvattenbehållare och förvärmare, ävensom tvätt-, tork-, omklädnads- och tvagningsrum, beräknade med hänsyn till den i mejeriet arbetande personalens storlek.

Kostnaderna för byggnaden hade av Stenby beräknats till 615,000 kronor. Kostnaderna för de i institutsstyrelsens förslag 1933 upptagna två byggnaderna för dels driftmejeri och dels försöksmejeri hade visserligen beräknats lägre, eller till sammanlagt 523,800 kronor. Vid uppgörandet av Stenbys förslag hade emellertid beräknats solidare och hållbarare material. Den härigenom uppkomna merkostnaden uppginge enligt en av Stenby verkställd utredning till nära 67,000 kronor. Frändroges denna merkostnad från den av Stenby beräknade totalkostnaden, erhöles ett belopp, som nära anslöte sig till det av institutsstyrelsen beräknade kostnadsbeloppet. För jämförelses skull kunde nämnas, att ett av arkitekten O. Hägg uppgjort förslag till det nuvarande mejeriets om- och tillbyggnad beräknats draga en kostnad av 505,336 kronor.

Utredningsmannen har vid prövning av de olika föreliggande förslagen kommit till den uppfattningen, att företräde borde givas åt det av Stenby uppgjorda, som syntes honom innebära vissa stora och betydelsefulla fördelar med hänsyn till den allmänna planläggningen, mejerilokalernas och ostlagrets gynnsamma belägenhet och anordning, källarvåningens utnyttjande, förefintliga goda förutsättningar för laboratorie-, försöks- och provningsverksamhet samt tillgångar till förråds- och reservutrymmen. Förslaget erbjöde också möjlighet till utvidgningar och tillbyggnader, om så skulle erfordras i en framtid. Vad anginge de merkostnader, som det solidare utförandet och den gedignare materialen betingade, borde enligt utredningsmannens mening ihåggkommas, att en hel del av dessa vore av sådan art, att det framtida underhållet i stället bleve billigare, och dels att det här gällde lokaler, där demonstrationer, provningar och försök med ett ofta noggrant precisionsarbete komme att äga rum.

I fråga om kostnaderna för inredningsarbeten och utrustning för mejeriundervisningen har utredningsmannen hänvisat till en i propositionen till 1931 års riksdag framlagd beräkning, upptagande följande poster:

Specialinredning av undervisningslokaler .....	kronor	27,000
Specialapparater för mejeriundervisningen .....	»	12,000
Laboratorieutrustning .....	»	10,000
Undervisningsmaterial .....	»	2,000
Facklitteratur .....	»	5,000

Summa kronor 56,000.

Det syntes utredningsmannen icke föreligga anledning antaga, att några höjningar i angivna belopp skulle visa sig behövliga, därest det föreslagna



byggnadsprogrammet komme till genomförande. Professorn i mejerilära och mejeriekonomi och professorn i mejerikemi och mejeribakteriologi hade uttalat, att beloppen borde bliva tillräckliga.

Beträffande kostnaderna för inredning och utrustning av försöksmejeriet har utredningsmannen åberopat en av föreståndaren för centralanstaltens mejeriavdelning, professorn Platon, på uppdrag av utredningsmannen upprättad beräkning, som upptager följande poster:

Gasverk .....	kronor	2,500
Mejerimaskiner och apparater .....	»	17,300
Kylaggregat för smör- och ostlagerrum .....	»	3,500
Träinredning och lösa möbler .....	»	5,000
Armatur för vatten, avlopp, gas och elektricitet .....	»	3,400
Komplettering av laboratorieutrustning och ändring av elektriska apparater m. m. ....	»	5,300

Summa kronor 37,000.

Utredningsmannen har härefter behandlat övriga byggnadsfrågor med utgående ifrån att en ny mejeribyggning skulle komma att uppföras.

Veterinärbyggnaden har utredningsmannen ansett lämpligast kunna användas till bostad åt mejerieleverna. Byggnaden vore belägen i omedelbar närhet av det planerade nya mejeriet och lämpade sig med sitt stora antal fönster väl för att inredas och avdelas för en dylik förläggning. Vid granskning av ett av arkitekten O. Hägg i oktober 1932 upprättat förslag till sådan användning av veterinärbyggnaden, vari kostnaderna beräknats till 58,312 kronor, hade utredningsmannen icke funnit något att erinra.

Under hänvisning till att veterinärbyggnaden sålunda i sin helhet skulle tagas i anspråk för inredande av bostäder åt eleverna har utredningsmannen föreslagit uppförande av ett särskilt bostadshus för mejeripersonalen. En lämplig plats härför finnes omedelbart söder om veterinärbyggnaden och sålunda i närheten av det nya mejeriet. Bostadshuset kunde lämpligen uppföras i samma storlek som ett för närvarande under byggnad varande motsvarande bostadshus för personal vid trädgårdsinstitutet. Arkitekten O. Hägg hade efter anmodan av utredningsmannen uppgjort ett förslag till byggnad för mejeripersonalen, för vilken kostnaderna beräknats till 27,500 kronor.

Med avseende å användningen av den nuvarande mejeribyggningen har utredningsmannen förordat ett av arkitekten O. Hägg i oktober 1932 uppgjort förslag, enligt vilket byggnaden i sin helhet skulle ombyggas och tagas i anspråk för undervisnings- och demonstrationsändamål m. m. Kostnaderna för denna ombyggnad hade beräknats till 66,973 kronor. Enligt detta förslag skulle erhållas goda och fullt tillräckliga undervisningssalar, nödiga utrymmen för samlingar m. m. samt goda arbetsrum för lärarna. I byggnaden skulle även inrättas en fullständig badin-

rättning med karbad, badstu och duschrum jämte avklädningsrum m. m. Härmed skulle ett gammalt och väl befogat önskemål vid Alnarp bliva tillgodosett. Det kunde ej anses annat än rimligt och överensstämmande med moderna hygieniska krav, att den stora elevkår och övrig personal, som komme att finnas vid institutets olika avdelningar, beredes tillgång till bad och badstu.

Utredningsmannen har beträffande kemiska laboratoriet ej funnit några skäl föreligga eller några nya omständigheter hava tillkommit, som kunde tala för ett frångående av det av 1933 års riksdag godkända förslaget till laboratoriets ombyggnad till laboratorie- och undervisningslokaler för mejeriundervisningen för en beräknad kostnad av 30,250 kronor.

I fråga om ordningen för utförandet av de föreslagna byggnadsarbetena har utredningsmannen anfört, att först måste den nya mejeribygnaden samt bostadshuset för mejeripersonalen uppföras samt ombyggnaden av veterinärbyggnaden företagas. I veterinärbyggnaden användes för närvarande visst utrymme för undervisning, men enligt vad institutets rektor meddelat mötte intet hinder att förlägga denna till annan lokal vid institutet, och veterinärbyggnaden kunde därför när som helst bliva tillgänglig för byggnadsarbetena ifråga. Först sedan alla de nämnda byggnadsarbetena utförts, kunde det nuvarande mejeriet, där elever och personal nu hade sina bostäder, utrymmas, driften överflyttas till det nya mejeriet och ombyggnaden av det gamla mejeriet för undervisningsändamål företagas. I sista hand komme ombyggnaden av laboratoriet, vilken ej torde kunna ske, förrän undervisningslokalerna i gamla mejeriet blivit färdiga, varvid under byggnadstiden den undervisning m. m., som skulle äga rum i laboratoriebyggnaden, finge förläggas till det ombyggda mejeriet och, om så erfordrades, till andra tillgängliga lokaler vid institutet.

Utredningsmannen har slutligen sammanfattningsvis anfört följande. De beräknade kostnaderna för genomförandet av utredningsmannens förslag överstege visserligen de i tidigare förslag beräknade och sålunda även kostnaderna för det av institutsstyrelsen 1933 framlagda. Härvid borde emellertid märkas, att den föreslagna nya mejeribygnaden vore avsedd att uppföras på ett i olika avseenden solidare sätt och med användande i vissa fall av gedignare material, att nämnda byggnad komme att erhålla en fördelaktigare planläggning och gynnsammare arbetsförhållanden än enligt de tidigare uppgjorda förslagen, att påtagliga fördelar borde vinnas genom att alla elever i den lägre mejerikursen förlades i veterinärbyggnaden samt att enligt förslaget den gamla mejeribygnaden i dess helhet vore avsedd att ombyggas, varvid fullgoda undervisningslokaler och en fullständig badinrättning erhöles. Kostnaderna för de ifrågasatta byggnadsarbetena vore visserligen ganska betydande. Man måste emellertid — då det nu gällde att organisera undervisnings- och

försöksverksamheten på mejeriområdet för framtiden — behärta vikten av att hela denna verksamhet gäves en ram, som fullt motsvarade tidens krav, och att sådana arbetsbetingelser skapades, som möjliggjorde framgångsrika resultat och kraftigt befördrade utvecklingen på området. Värdet av den i de svenska mejerierna invägda mjölken torde för närvarande uppgå till över 200 miljoner kronor om året. Såsom ett led i det just nu pågående livliga arbetet på mejerihanteringsens rationalisering, åsyftande ett bättre ekonomiskt utbyte av hela vår mjölkhushållning, borde enligt utredningsmannens mening även en sådan engångsavgift, som den här ifrågasatta, kunna visa sig vara både försvarlig och välbetänkt.

#### *Avgivna yttranden.*

*Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut* har i ett till lantbruksstyrelsen avgivet yttrande varmt förordat utredningsmannens förslag samt därvid särskilt understrukit fördelen av att solida och hållbara materialier komme till användning.

Av *lantbruksstyrelsens* yttrande inhämtas i sammandrag följande. Utredningsmannens förslag skulle medföra ungefär dubbla kostnaden mot de ursprungligen beräknade. Förslaget innebure emellertid så stora fördelar, att lantbruksstyrelsen — under förutsättning att den högre mejeriundervisningen ävensom statens försöks- och provningsverksamhet på mejeriområdet skulle sammanföras till Alnarp — ansåge sig icke böra avstyrka, att medel till dess fullföljande ställdes till förfogande, därest belopp av denna storleksordning befundes kunna anvisas för ändamålet. Lantbruksstyrelsen hade icke funnit något av de förut upprättade förslagen utgöra en fullt tillfredsställande lösning av förevarande fråga. Planläggningen till det nu föreslagna skol-, försöks- och provningsmejeriet funne styrelsen däremot vara ändamålsenlig och kunna tillfredsställa även mycket högt ställda anspråk. Såsom lokalerna för ostens saltning föreslagits, bleve emellertid transporten från ystningsrummet till dessa ävensom transporten därifrån till de övre liggande lokalerna av ostlagret mindre tillfredsställande. Osten måste nämligen vid transport till saltningslokalerna föras ut ur mejeriet och sedermera bäras mellan våningarna. Önskvärt vore därför, om en sådan ändring i planen kunde genomföras, att direkta transportanordningar för osten kunde anordnas mellan de olika lokalerna. Den föreslagna nybyggnaden skulle bliva mer än dubbelt så stor som den nuvarande. Frånsett ostlagringsutrymmena, som syntes större än behovet krävde, samt de med hänsyn till att hela den gamla laboratoriebyggnaden stode till mejeriavdelningens förfogande alltför stora laboratorieutrymmena torde icke vara mycket att häremot erinra, då de ökade utrymmena beredde större möjligheter att ordna undervisningen och maskinprovningarna. De ändringar, eventuellt inskränkningar i planen, som kunde finnas önskvärda, torde kunna åstadkommas utan förnyad utredning.

Lantbruksstyrelsen ansåge sig sålunda böra under vissa förutsättningar tillstyrka bifall till föreliggande förslag. Den enligt styrelsens förmenande viktigaste av dessa förutsättningar vore, att den högre mejeriutbildningen och den statliga mejeriförsöksverksamheten för framtiden skulle vara förlagda till Alnarp.

Frågan om den lämpligaste förläggningsorten för högre mejeriundervisningen och den statliga mejeriförsöksverksamheten har av lantbruksstyrelsen i utlåtandet ånyo upptagits till utförlig behandling. Lantbruksstyrelsen har därvid anfört, bland annat, följande.

Sedan även vid Alnarp nybyggnad för mejeriändamål visat sig vara nödvändig, talade allmänna ekonomiska synpunkter för att Ultuna vore att föredraga framför Alnarp, när det gällde den högre mejeriutbildningens och mejeriförsöksverksamhetens förläggande. Möjligheterna att utnyttja befintliga lärarkrafter syntes jämväl giva företräde åt en förläggning till Ultuna. Då förläggningen till Ultuna skulle kunna på ett tillfredsställande sätt ordnas genom uppförande av ett mindre mejeri därstädes, syntes härmed också lokalfrågan kunna lösas avsevärt billigare än som skulle bliva fallet enligt utredningsmannens förslag. För den lägre mejeriundervisningen torde nämligen det nuvarande mejeriet vid Alnarp få anses tillfredsställande.

Styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet har i ärendet hört föreståndaren för anstaltens mejeriavdelning samt anstaltens nämnd.

*Föreståndaren för centralanstaltens mejeriavdelning* har i sitt yttrande anfört, att han med tillfredsställelse konstaterat, att utredningsmannen helt och hållet frångått tanken på en om- och tillbyggnad av det nuvarande mejeriet och i stället förordat uppförandet av en helt ny byggnad på annan plats inrymmande skol-, provnings- och försöksmejeri med tillhörande laboratorier och andra lokaler. De skäl, som härför anförts, syntes vara så vägande, att det måste anses vara en för ifrågavarande institutions egen verksamhet och för svensk mejerihantering i dess helhet synnerligen olycklig lösning, vars verkningar skulle sträcka sig över en lång framtid, om den relativt obetydliga skillnaden i kostnadshänseende till det tidigare framförda ombyggnadsförslagets fördel skulle få vara avgörande i denna fråga. — Genom en ombyggnad, som icke bleve så genomgripande, att den praktiskt taget innebure en nybyggnad på det gamla mejeriets plats, kunde icke en rationell lösning åvägabringas i fråga om utrymmets disposition, lokalernas inbördes läge och liknande förhållanden, som vore av fundamental betydelse för en institution av denna art. Därtill komme, såsom i utredningen framhölls, att det nuvarande mejeriet med hänsyn till sitt läge lämnade mycket övrigt att önska och med fog kunde göras till föremål för grava anmärkningar. Det kunde knappast anses försvarligt, att på en ombyggnad nedlades högst betydande kostnader, om Sveriges enda statliga mejeriskola för män och enda högre undervisningsanstalt ävensom enda försöksanstalt på mejerihanteringsom-

råde efter ombyggnaden skulle utgöra ett skolexempel på huru ett mejeri icke borde vara beläget. Det borde icke heller ur hälsovårdssynpunkt tillåtas, att i en mejeribygnad, inom vars lokaler så viktiga näringsämnen behandlades och tillverkades, finge inrymmas bostäder, som på något sätt kunde kommunicera med mejerilokalerna. — Det föreliggande förslaget innebure, att försöksmejeriet skulle sammanbyggas med skol- och provningsmejeriet. Detta medförde väsentliga fördelar. — Det vore vidare givet, att en institution, som arbetade under sådana förhållanden som ett mejeri erbjöde, ställde alldeles särskilda krav på byggnads- och inredningsmaterialens beskaffenhet. Det hade också genom de erfarenheter, som man hade från både in- och utlandet, visat sig i längden ekonomiskt att för vissa ändamål använda i inköp väsentligt dyrare material, som vore speciellt motståndskraftigt mot fukt och andra för ett mejeri säregna påfrestningar. Det vore livligt att beklaga, om det nyorganiserade mejeriiinstitutet redan från början skulle vara i dessa hänseenden omodernt och stå efter de under senare år uppförda mejeribygnaderna ute i landet. Trävirke hade icke blott den nackdelen, att det vore mindre hållbart i ett mejeri. I det fuktiga tillstånd, vari det ständigt befunde sig därstädes, bleve det dessutom härdat för mögel- och jästsvampar, vars sporer spredes med luften och därigenom lätt inkomme i mejeriprodukterna, på vilkas kvalitet ifrågavarande mikroorganismer hade en högst menlig inverkan. Det måste ur pedagogisk synpunkt vara mycket betänkligt, om den praktiska mejeriundervisningen tvingades arbeta under förhållanden, som vore stick i stäv mot de lärdomar, som därvid meddelades. Därigenom att det nya förslaget hade beaktat dessa synpunkter, hade det icke kunnat undgås, att en fördyring av byggnadskostnaderna blivit följden, men det torde icke vara tvivel underkastat, att detta skulle visa sig innebära betydande vinst för framtiden. — Den av utredningsmannen förordade platsen för den nya institutionsbyggnaden syntes ur olika synpunkter vara lämplig, icke minst med hänsyn till dränerings- och avloppsmöjligheter, som vore av synnerligen stor betydelse för ett mejeri. — Gentemot lokalernas placering och utrymmenas disponering funnes ingenting av vikt att invända.

Även *centralanstaltens nämnd* har på det livligaste tillstyrkt utredningsmannens byggnadsförslag, varjämte nämnden framhållit vikten av att behovet av försöksverksamhet på mejerihanteringens område bleve tillgodosett även inom övriga delar av landet.

*Centralanstaltens styrelse* har anfört:

För vårt lands mejerihantering måste det anses vara av stor vikt, att den institution, som skulle hava till uppgift att vara central för undervisningen och försöksverksamheten på mejeriområdet, fyllde de rimliga krav, som kunde ställas på utrustningen av en sådan institution. Såvitt styrelsen kunde finna, måste det föreliggande förslaget anses vara i detta hänseende fullt tillfredsställande. Vad särskilt beträffade de utrymmen och

resurser i övrigt, som skulle ställas till försöksverksamhetens förfogande, funne styrelsen det uppgjorda förslaget vara ändamålsenligt. Utredningsmannens förslag, att skol-, provnings- och försöksmejeri skulle inrymmas i en nybyggnad, förlagd till annan plats än det nuvarande skolmejeriet, innebure enligt styrelsens mening en betydande förbättring gentemot äldre utredningar i ämnet. Styrelsen ville därför tillstyrka förslaget.

Styrelsen ansåge sig emellertid i anslutning härtill böra fästa uppmärksamheten vid två problem, som stode i visst samband med förevarande ärende. Det ena avsåge anordnandet av försöksverksamhet på mejeriområdet jämväl inom andra delar av landet. Såsom styrelsen tidigare framhållit, torde det vara nödvändigt, att viss försöksverksamhet på mejeriområdet upprätthölls jämväl i mellersta och norra delarna av landet. Särskilt torde vissa försöksproblem rörande ostproduktionen icke lämpligen kunna upptagas vid Alnarp. Därest den centrala försöksverksamheten på mejeriområdet skulle förläggas till Skåne, torde alltså frågan om anordningar för mejeriförsök jämväl i andra delar av landet bliva aktuell. Det andra problemet rörde det nära samband, som förefunnos mellan mjölkproduktionen och mejerihanteringen och som föranledde, att behovet av direkt kontakt mellan försöksorganen på nötboskapskötselns område och mejeriområdet alltmer gjorde sig gällande. Skulle centralen för husdjursförsöken förläggas till platsen för lantbrukshögskolan och motsvarande central för mejeriförsöken till Alnarp, torde sålunda framdeles särskilda anordningar bliva erforderliga för åvägabringande av dylik kontakt, t. ex. på det sättet, att en försöksgård för husdjursförsök förlades till eller i närheten av Alnarp och en mejeriförsöksstation till platsen för lantbrukshögskolan.

*Byggnadsstyrelsen* har anfört huvudsakligen följande.

Byggnadsstyrelsen hade tidigare uttalat betänkligheter mot att kostnader nedlades på en modernisering och tillbyggnad av det gamla mejeriet med hänsyn till dess mindre lämpliga läge och det förhållandet, att en ytterst ringa del av den gamla byggnaden skulle kunna lämnas orubbad vid ombyggnaden, ävensom i sammanhang därmed yrkat, att en undersökning måtte verkställas angående uppförande av ett helt nytt mejeri samt möjligheten att utan större ändringar använda den gamla byggnaden för annat ändamål. Mot planläggningen av den av utredningsmannen föreslagna nya mejeribygnaden hade byggnadsstyrelsen icke något annat att erinra, än att det måste anses olämpligt att förlägga laboratorierna över högtryckspannanläggningen. Det torde emellertid icke möta några större svårigheter att i detta avseende vidtaga en förändring i förslaget. Den beräknade kostnaden å 615,000 kronor föranledde ej erinran.

Med avseende å användningen av det nuvarande mejeriet hade utredningsmannen upptagit ett i oktober 1932 uppgjort förslag, enligt vilket byggnaden i dess helhet skulle ombyggas och tagas i anspråk för undervisnings- och demonstrationsändamål. I ett yttrande över detta förslag

hade byggnadsstyrelsen visserligen ifrågasatt, om icke de nuvarande elevbostäderna i våningen en trappa upp skulle kunna bibehållas. Med hänsyn till vad utredningsmannen härutinnan anfört ansåge sig byggnadsstyrelsen dock ej böra motsätta sig den av utredningsmannen förordade dispositionen av byggnaden. Det i oktober 1932 upprättade byggnadsförslaget torde emellertid icke utan vidare kunna läggas till grund för arbetets utförande utan borde underkastas en omarbetning. Då byggnaden befunde sig i dåligt stånd, torde erforderliga reparationsarbeten bliva ganska omfattande. Det av utredningsmannen angivna kostnadsbeloppet å 66,975 kronor torde endast förslå, under förutsättning att reparations- och ombyggnadsarbetena i hög grad inskränktes.

Mot förslaget till disposition av veterinärbyggnaden hade byggnadsstyrelsen icke någon erinran att framställa. Vad planläggningen av ombyggnadsarbetet beträffade ville byggnadsstyrelsen förorda, att toaletter anordnades jämväl i övre våningen. Det angivna kostnadsbeloppet å 58,312 kronor syntes vara knappt tilltaget. Emellertid torde vid förslagets närmare utarbetande böra tagas under övervägande, huruvida icke rivning av befintliga tegelmurar skulle kunna undvikas, varigenom viss minskning av byggnadskostnaderna skulle kunna vinnas.

Det beräknade kostnadsbeloppet å 27,500 kronor för uppförande av bostadshus för mejeripersonalen uppgåves visserligen vara grundat å införskaffade anbud å uppförande av en liknande byggnad vid institutets trädgårdsavdelning men syntes byggnadsstyrelsen alltför lågt för att kunna godtagas. Byggnadsstyrelsen ansåge kostnaden böra beräknas till 40,000 kronor.

I avseende å den föreslagna ombyggnaden av kemiska laboratoriet för en kostnad av 30,250 kronor hänvisade byggnadsstyrelsen till ett av styrelsen förut avgivet yttrande, vari byggnadsstyrelsen förklarat sig icke hava något att erinra mot i ombyggnadsförslaget avsedda arbeten eller för deras genomförande beräknade kostnader.

Med den av byggnadsstyrelsen förordade höjningen av den beräknade kostnaden för bostadshuset för mejeripersonalen skulle kostnaderna för de av utredningsmannen förordade byggnadsarbetena uppgå till följande belopp:

Nybyggnad för drift-, skol- och försöksmejeri .....	kronor	615,000
» av bostadshus för mejeripersonalen .....	»	40,000
Ombyggnad av veterinärbyggnaden .....	»	58,312
» » gamla mejeriet .....	»	66,975
» » kemiska laboratoriet .....	»	30,250
	Summa kronor	810,537.

Den av utredningsmannen framlagda och i de avgivna utlåtandena i *Departements-* allt väsentligt tillstyrkta byggnadsplanen för mejeriavdelningen vid Al- *chefen.*

narpsinstitutet torde på ett fördelaktigt sätt lösa förevarande byggnadsfrågor. Kostnaderna äro visserligen högre än de tidigare beräknade. Detta beror huvudsakligen på att nya mejerilokaler, varmed man icke från början räknat, funnits nödvändiga. Till kostnadsökningen har även medverkat, att solidare material avses att användas, vilket torde medföra minskade underhållskostnader. Med hänsyn tillika till vikten för landets mejerihantering av att institutets mejeriavdelning sättes i stånd att fullt tillfredsställande fylla sina uppgifter, tillstyrker jag, att planen lägges till grund för byggnadsarbetena vid avdelningen. Härvid förutsätter jag, att de jämkningar, som finnas böra föranledas av vissa i utlåtandena framställda anmärkningar eller eljest, få vidtagas.

Beträffande den av lantbruksstyrelsen ånyo upptagna frågan om förlägningsorten för den högre mejeriundervisningen och mejeriförsöksverksamheten må hänvisas till vad jag i propositionen nr 208/1933 anförde i samma fråga, nämligen att de för statsmakterna avgörande skälen för valet av Alnarp till förlägningsort alltjämt ägde giltighet. Något bärande skäl för ändrad ståndpunkt härutinnan synes mig lantbruksstyrelsen ej hava förebragt. De av centralanstaltens styrelse framförda specialfrågorna om anordnande av mejeriförsök jämväl i andra delar av landet än Skåne samt om det lämpligaste sättet för upprätthållande av kontakten mellan försöksorganen på nötboskapskötselns område och mejeriområdet böra framdeles ägnas uppmärksamhet men torde ej påverka ett avgörande av byggnadsfrågan vid Alnarp.

Kostnaderna för genomförandet av utredningsmannens byggnadsförslag hava av byggnadsstyrelsen beräknats till 810,537 kronor. Härav falla 713,312 kronor på de byggnadsåtgärder, som ansetts skola i första hand utföras, nämligen 615,000 kronor på den nya mejeribyggnaden, 40,000 kronor på bostadshuset för mejeripersonalen och 58,312 kronor på ombyggnaden av veterinärbyggnaden. Av det återstående beloppet, 97,225 kronor, hänföra sig 66,975 kronor till ombyggnaden av det gamla mejeriet och 30,250 kronor till ombyggnaden av det kemiska laboratoriet. Med de sistnämnda byggnadsåtgärderna har utredningsmannen ansett böra anstå, till dess övriga nybyggnads- och ombyggnadsarbeten blivit utförda. För inrednings- och utrustningsarbeten har utredningsmannen i fråga om mejeriavdelningen beräknat en kostnad av (56,000 + 37,000 =) 93,000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för mejeriavdelningen skulle sålunda, om — såsom jag anser — byggnadsstyrelsens erinringar böra godtagas, bliva (810,537 + 93,000 =) 903,537 kronor.

För byggnadsarbeten vid mejeriavdelningen finnas för närvarande av riksdagen anvisade anslagsmedel av 156,350 kronor. Härtill kommer viss besparing å anslaget till vattenledningsanläggningen, vilken torde kunna uppskattas till 30,000 kronor och torde böra få användas för byggnadsarbetena å mejeriavdelningen. För dessa arbeten stå sålunda av redan anvisade medel till förfogande omkring 185,000 kronor. För ändamålet torde böra



för nästa budgetår under utgifter för kapitalökning anvisas det redan be-  
bådade beloppet av 400,000 kronor. Resterande belopp torde icke behöva  
uppföras å budgeten förrän under budgetåret 1935/1936.

Vad angår kostnaderna för inredning, utrustning och inventarier för så-  
väl mejeriavdelningen som institutet i övrigt, de förra beräknade enligt  
utredningsmannens förslag, må erinras, att av redan anvisade anslagsme-  
del ett belopp av 90,000 kronor finnes disponibelt för ändamålet, vilket lär  
förslå för ifrågakommande utgifter under nästa budgetår. Vad därutöver  
må erfordras torde böra uppföras å riksstaten för budgetåret 1935/1936.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t  
måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1934/1935 under Utgifter för kapi-  
talökning, fonden för förslag till statsverket, för bygg-  
nadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och träd-  
gårdsinstitut anvisa ett reservationsanslag av 400,000  
kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter bi-  
trädde hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet  
Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att  
proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till  
detta protokoll utvisar, skall avlätas till riks-  
dagen.

Ur protokollet:

*Rune Thygesen.*